

І. О. Книш
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент Л. Ф. Соловійова

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМПОЗИТНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Лінгвістика є тою наукою, в якій переглядаються та набувають нового значення уже відомі факти, переосмислюються старі концепції про походження тої чи іншої мовної одиниці та відбувається пошук нових підходів щодо смислу у мові [6: 10; 9: 34]. На сьогоднішній день існує значна кількість досліджень із теорії словоскладання, але все ще залишається ряд проблем, які не були розглянуті у наукових роботах та потребують вирішення. Слід зазначити, що саме вимоги часу та стрімкий потік інформації зумовлюють дослідження проблем словоскладання.

Питання словоскладання залишаються в центрі уваги мовознавців, зокрема розглядається семантичний аналіз композитів [11], досліджуються імперативні композити [15], аналізується співвідношення компонентів складного слова [12], визначається синтаксична природа композитних одиниць [20], що свідчить про актуальність розвідок, направлених на дослідження питань композитних одиниць.

У композитології виділяють наступні напрямки:

1) Комунікативний, де композитна одиниця досліджується з урахуванням таких аспектів, як стилістичний, семантичний, структурний та функціональний [7: 147; 10: 158].

2) Синтаксичний, де саме синтаксичний аналіз визначає значення композитної одиниці [3: 24; 2: 118].

3) Лексикологічний, де композитна одиниця вважається лексико-семантичним явищем [4: 27; 5: 128].

Завданням системно-структурного підходу щодо аналізу композитів є виявлення зв'язку готових слів з похідними та непохідними словами [18: 14].

Спірними у композитології залишаються питання статусу складного слова, його зв'язку з синтаксичними конструкціями та походження композитних одиниць.

Композитні одиниці виступають лексемами, що синтаксично пристосовані до використання їх у реченні [15: 35]. Окрім того, словоскладання є специфічним не тільки структурно, а й з точки зору номінативного способу та змісту, де слова не розглядаються лише як словосполучення [16: 7]. Поширеною є думка про те, що складним є таке слово, яке має у своїй структурі щонайменше дві основи, які не є афіксами [5: 430].

Доречним тут буде розглянути саме поняття «композит». На думку І.В. Арнольд, складним словом є одиниця, яка має у своїй структурі дві, іноді три основи, функціонуючи при цьому як цільнооформлена одиниця [1: 240].

Інше визначення говорить про те, що композитом вважають утворену за певною фіксованою моделлю синхронно-релевантну узуальну або okazіональну одиницю [14: 67]. Отож, можна зробити висновок, що композит – це узуальна або okazіональна цільнооформлена одиниця, що має в своїй структурі дві і більше основ і утворена за певною фіксованою моделлю.

Щодо проблеми компонентного складу складних слів, то тут думки дослідників дещо різняться. На думку О. І. Смирницького, до словоскладання можна віднести ті моделі, які поєднують в одному слові два корені [19: 162]. В. М. Павлов членом композита вважає лексему, яка є морфологічно оформленою [16: 36]. Загалом, поширеною є думка про те, що складовими частинами композита можна вважати основи у його структурі [20: 305].

Як відомо, англійській мові властива розширена система засобів словоскладання, а також тяжіння до вираження думки одним словом, оскільки вважається, що саме слово є змістовнішим та експресивнішим у порівнянні зі словосполученням [8: 54]. Саме тому, досить поширеними є складні слова як засіб економії мовних зусиль. Досить часто у науковій літературі композит розглядається як утворення, де один компонент уточнює значення іншого. Слід зазначити, що значення композита в цілому є ширшим, аніж значення його окремих компонентів [17: 64].

Доречним тут буде розглянути поняття «художнього дискурсу». Під власне терміном «дискурс» розуміють об'єднані певним змістовим зв'язком речення. Поняття «дискурс» завжди пов'язане з поняттям «текст». Однак під дискурсом слід розуміти когнітивний процес, пов'язаний з утворенням висловлювання, в той час як текст є кінцевим результатом мовленнєвої діяльності. Призначення художнього дискурсу полягає у естетичному та емоційно-вольовому впливові на адресата [11: 49].

Як уже зазначалося, складні слова утворюються за певними моделями. Розглянемо їх застосування на прикладі художнього твору:

1) Модель N+N: *“I knew it was my liver that was out of order, because I had just been reading a patent liver-pill circular, in which were detailed the various symptoms by which a man could tell when his liver was out of order”* [21]. Як зазначає О.Д. Мешков, поширеність вживання композитів за моделлю N+N зумовлена саме лексико-семантичними особливостями англійської мови, а саме атрибутивною здатністю іменників до поєднання і утворення композитних одиниць [13: 93].

“From the dim woods on either bank, Night's ghostly army, the grey shadows, creep out with noiseless tread to chase away the lingering rear-guard of the light, and pass, with noiseless, unseen feet, above the waving river-grass, and through the sighing rushes...”; “Pa's kind regards, and hopes his leg's better; and will he lend him his spirit-level?” [21]. Як бачимо з вищенаведених прикладів, складні слова якнайповніше відповідають головним принципам організації дискурсу: зробити його максимально інформативним і зрозумілим для сприйняття, що є визначальним при виборі однієї одиниці з ряду можливих у художньому дискурсі.

2) Модель Adj+N: “*We were even humorous – in a high-class way*” [21]. Дана модель використана з метою уточнення деталей для того, щоб читач міг краще розуміти про що йдеться.

3) Модель Adv+PII: “*Wanted! A comfortably-appointed, well-drained desert island, neighbourhood of South Pacific Ocean preferred.*”; *One feels so forgiving and generous after a substantial and well-digested meal – so noble-minded, so kindly-hearted*” [21]. Дана модель використана для надання певної характеристики та емоційного підсилення опису того, про що йдеться.

Отже, використання композитних одиниць є досить поширеним у художній літературі, надаючи кожному твору певної емоційної експресивності та точності висловлювань.

Перспективною є необхідність поглиблення вивчення стилістичних і комунікативних потенцій структурно-складних одиниць у художньому дискурсі та визначення ролі композитних лексем у вербалізації соціальних проблем автора.

Список використаної літератури

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / И. В. Арнольд. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 2009. – 296 с.
2. Арутюнова Н. Д. Логический анализ языка. Модели действия / Н. Д. Арутюнова. – М.: Наука, 1992. – 166 с.
3. Арутюнова Н. Д. Номинация и текст. Языковая номинация. Виды наименований / Н. Д. Арутюнова. – М.: Наука, 2006. – 356 с.
4. Ахманова О. С. О методологии языкознания. Вопросы языкознания / О. С. Ахманова. – 2001. – №6. – 74 с.
5. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 2003. – 610 с.
6. Ахманова О. С. Теория словообразования и задачи обучения иностранным языкам / О. С. Ахманова // Филологические Науки – 1990. – № 5. – 48 с.
7. Карашук П. М. Словообразование современного английского языка / П. М. Карашук. – М.: Высшая школа, 2001. – 302 с.
8. Квеселевич Д. И. Интеграция словосочетания в современном английском языке / Д. И. Квеселевич. – К.: Вища школа, 1983. – 76 с.
9. Комлев М. Г. Компонентно-содержательная структура слова / М. Г. Комлев. – М.: Изд-во МГУ, 2002. – 192 с.
10. Кочерган М. П. Слово і контекст (лексична сполучуваність і значення слова) / М. П. Кочерган. – Львів: Вид-во ЛДУ Вища школа, 2000. – 184 с.
11. Кубрякова Е. С. Семантика производного слова / Е. С. Кубрякова // Аспекты семантических исследований. – М.: Наука. – 1996. – 176 с.
12. Мешков О. Д. К вопросу об отношениях между компонентами сложного слова (на материале английского языка) / О. Д. Мешков // Теоретические и практические вопросы преподавания иностранных языков. – М.: Наука. – 1970. – 200 с.
13. Мешков О. Д. Словообразование в современном английском языке / О. Д. Мешков. – М.: Высшая школа, 1985. – 198 с.
14. Омельченко Л. Ф. Вербалізація образного компонента композитів в англомовному дискурсивному просторі / Л. Ф. Омельченко, Л. Ф. Соловйова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Філологія. – 2013. – № 1052. – С. 65–72.
15. Омельченко Л. Ф. Образование «императивных» композит на базе деривационно активных фразеологизмов / Л. Ф. Омельченко // Науч. докл. высш. шк.: Филол. науки. – 1998. - №5. – С. 78–82.
16. Павлов В. М. Понятие лексем и проблемы отношений синтаксиса и словообразования / В. М. Павлов. – Л.: Наука, 2008. – 300 с.
17. Полюжин М. М. Функциональное словосложение и префиксальные ономазиологические категории в английском языке / М. М. Полюжин, Л. Ф. Омельченко. – Ужгород: Патент, 2001. – 124 с.

18. Семерикова З. В. Становление когнитивного словообразования / З. В. Семерикова // Языковая категоризация (части речи, словообразование, теория номинации). – М.: Ин-т языкознания РАН, Тамбовский гос. ун-т. – 1997. – 188 с.
19. Смирницкий А. И. По поводу конверсии в английском языке / А. И. Смирницкий // Иностр. яз. в шк. – 1953. – № 3. – 246 с.
20. Степанова М. Д. К вопросу о синтаксической природе словосложения / А. И. Степанова // Ученые записки МГПИИЯ. Общее языкознание, грамматика, лексикология и стилистика. – 2007. – Т. XIX. – С. 305–341.
21. Jerome K. Jerome Three Men in a Boat. – London.: Simpkin, Marshall, Hamilton, Kent & Co. Limited. – 1889. – 136 p.